

บทที่ 5

การจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี

ผลการศึกษาที่จะนำเสนอในบทนี้เป็นการนำเสนอผลการศึกษาในวัตถุประสงค์สุดท้าย เรื่อง แนวทางในการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยด้วยแนวทางสันติวิธี ซึ่งเป็นผลการศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 ท่าน ผลการศึกษานำเสนอโดยลำดับดังนี้

1. ปัจจัยสนับสนุนที่ช่วยผลักดันให้การจัดการความขัดแย้งประสบผลสำเร็จ
2. แนวทางและวิธีการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง
3. ความเป็นไปได้ในการนำแนวทางสันติวิธีเข้ามาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง
4. แนวทางและวิธีการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยตามแนวทางสันติวิธี
5. ปัจจัยสนับสนุนและเงื่อนไขสำคัญในการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี
6. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี

ปัจจัยสนับสนุนที่ช่วยผลักดันให้การจัดการความขัดแย้งประสบผลสำเร็จ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อมูลปัจจัยสนับสนุนที่ช่วยผลักดันให้การจัดการความขัดแย้งภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 ประสบผลสำเร็จ ดังนี้

1. ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและกระบวนการยุติธรรม โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“ลดการเหลื่อมล้ำในสังคมให้ได้ ความเหลื่อมล้ำไม่ว่าจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ เรื่องสังคม การเมือง และก็การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่มีธรรมมาภิบาล” (ไชยา พรหมา, สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2555)

2. มีการกระจายอำนาจและกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เข้มแข็ง โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“มีการกระจายอำนาจมากขึ้น และก็มีกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง แก้ไขความมั่นคงในระดับสถาบัน ตอนนี้องค์กรไทยไม่มีกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เข้มแข็งมั่นคง” (พระไพศาล วิสาโล, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2555)

“ชนชั้นนำไทยหรือชนชั้นกลางเก่าจำเป็นจะต้องคำนึงถึงว่า ระบบการเมืองจะต้องเอื้อประโยชน์ให้กับคนอย่างกว้างขวาง ทุกหมู่เหล่า ลองสร้างระบบสวัสดิการของรัฐ ที่ดีขึ้น ยอมรับว่าคนข้างล่างเขามีสิทธิ์เท่ากับเรา ซึ่งถ้าหากทำตรงนี้ได้ ผมเชื่อว่าความขัดแย้งจะค่อย ๆ คลี่คลาย” (อรรถจักร สัตยานุรักษ์, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2555)

“สังคมไทยจะลดความขัดแย้งไปได้ถ้าหากว่าเรากระจายผลประโยชน์กระจายอำนาจสู่ประชาชนและองค์กรปกครองท้องถิ่น หมายถึงว่างบประมาณส่วนใหญ่ให้กระจายไปในที่ต่าง ๆ” (พิธีสิทธิ์ คำวนศิลป์, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2555)

3. วัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยที่ชอบความสงบมีมิตรไมตรีโดยการให้ข้อมูลดังนี้

“มิติทางด้านวัฒนธรรมคือหมายความว่าคือรากฐานของคนไทยนี้ลึก ๆ แล้วชอบความสงบชอบที่จะเป็นมิตรไมตรีกับคนอื่นแม้จะไม่รู้จักกันคนไทยมีความรู้สึกว่ายืมให้ไว้ก่อน ที่นี้รากฐานตรงนั้นมันถูกกดทับไปด้วยความโกรธเกลียดทางการเมือง ความรู้สึกโกรธเกลียดที่ถูกสร้างทางการเมืองมันทำให้เรากดทับอารมณ์แบบนี้ไว้ ถ้ามีอะไรที่เป็นลักษณะที่ยอมความกันได้หรืออะไรกันก็ได้คนไทยก็ยอม ผมเข้าใจว่านี่คือรากฐานเดิมในมิติทางวัฒนธรรม” (ประมวล เพ็งจันทร์, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2555)

4. การแก้รัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมโดยการให้ข้อมูลดังนี้

“แก้รัฐธรรมนูญ ต้องแก้กฎหมายรัฐธรรมนูญนะ หรือปรับฐานเรื่องโครงสร้างปรับโครงสร้างทางกฎหมาย ปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่ากันระหว่างคนรวยกับคนจน ปรับโครงสร้างทางสังคมเรื่องสาธารณสุข เรื่องสาธารณสุขที่ไม่เท่าเทียมกัน โครงสร้างอีกอันหนึ่งก็คือโครงสร้างทางด้านปฏิรูปกฎหมายที่ดิน ปฏิรูปกฎหมายที่ดิน” (พระมหาพรหม ฐมมหาโส (นิธิบุญยากร), สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2555)

5. เงื่อนไขด้านเวลาและบริบทแวดล้อมที่เหมาะสม โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“ผมยังคิดว่าเวลาเวลากับบริบทแวดล้อม ที่มันเปลี่ยนไปนี่นะ รูปแบบหรือวิธีการในการหาทางออก มันก็เลยเปลี่ยนไปตอนนี้มันอาจจะสรุปไม่ได้ มันขึ้นกับบริบทมันขึ้นอยู่กับเวลา มันขึ้นอยู่กับเงื่อนไขแวดล้อม ในแต่ละช่วงว่าจะเกิดอะไรขึ้นและ ACTOR แต่ละคนขึ้นอยู่กับแต่ละเงื่อนไขเวลา แล้วใครจะไปจับเคลื่อนอะไร” (ไพรัช ตระการศิรินนท์, สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2555)

“บรรยากาศต่างประเทศซึ่งตอนนี้มีการเรียกร้องในประชาธิปไตยการเกิดการเปลี่ยนแปลงในทวีปแอฟริกาเหนือและตะวันออกกลาง รวมทั้งบรรยากาศของการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ความเสมอภาคความยุติธรรมเป็นเรื่องที่ไม่สามารถหยุดยั้งได้” (ลิขิต ชีรเวทิน, สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2555)

6. การทำความเข้าใจกับทุกฝ่ายในสังคมเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งและจัดพื้นที่หรือบรรยากาศของการพูดคุย โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“ตัวสังคมเองต้องใช้ตัวช่วยคอนโทรล ตัวสังคมเองในตอนนี้ สังคมต้องเข้มแข็ง สังคมต้องเป็นสังคมแห่งปัญญา ต้องเป็นสังคมที่พึ่งพาตัวเองให้ได้ การแก้ปัญหาตรงนี้ ต้องแผ่พื้นที่หรือว่าบรรยากาศของการพูดคุยกันให้ได้” (สุกัญญา เพิ่มพูนวิวัฒน์, สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2555)

“ทำความเข้าใจว่าเราขัดแย้งเรื่องอะไร ใครเป็นตัวละครหลักใครเป็นคนที่แกร่งแข็ง ผลประโยชน์ ใครเป็นคนที่ต่อสู้เชิงอุดมการณ์ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เมื่อเราสามารถจำแนกแยกแยะ ตัวละครและผลประโยชน์ของตัวละครแล้ว เราก็จะสามารถที่จะดำเนินการได้ตรงจุดมากขึ้นสร้างความสัมพันธ์ดี ๆ ให้เกิดขึ้น” (โคทม อาริยา, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2555)

“ทุกฝ่ายในสังคมต้องตระหนักถึงปัญหาและเข้าใจที่มาที่ไปของข้อมูลข่าวสารจึงต้องเข้าใจที่มาของปัญหาการแก้ไข เพราะฉะนั้นผลที่ตามมาอาจทำให้เกิดการล่มสลายของรัฐได้ หรืออย่างน้อยที่สุดก็อาจทำให้เกิดการเสียชีวิตเลือดเนื้ออย่างมาก” (ลิขิต ชีรเวทิน, สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2555)

แนวทางและวิธีการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้ให้แนวทางและวิธีการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง มีแนวทางและวิธีการ ดังนี้

1. การลดความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และกระบวนการยุติธรรม โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“ลดการเหลื่อมล้ำในสังคมให้ได้ ความเหลื่อมล้ำไม่ว่าจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ เรื่องสังคม การเมือง นะครับ แล้วก็การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่มีธรรมมาภิบาล มีการปกครองโดยนิติรัฐ และก็ให้ความเป็นธรรมทางการเมืองให้กับประชาชน เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นเงื่อนไขให้ประชาชนได้เห็น ให้มีข้อแตกต่าง แล้วก็ให้เป็นเรื่องของความขัดแย้งในสังคมไทยให้ลดลงได้” (ไชยา พรหมา, สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2555)

2. การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในระดับสถาบันโดยการปฏิรูปสถาบัน โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“ในระดับโครงสร้าง การปฏิรูปสถาบันก็จะทำให้เกิดการแก้ไขปัญหความขัดแย้งในระดับสถาบัน ระดับสถาบันก็เช่น สภา ศาล ศาลก็มีหลายศาลที่ต้องปฏิรูป เพื่อให้เป็นตัวแทนอย่างแท้จริง เพราะฉะนั้น อาตมาเสนอการปฏิรูปในเชิงโครงสร้างและเชิงสถาบัน” (พระไพศาล วิสาโล, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2555)

3. การเข้าใจโครงสร้างของความขัดแย้งและความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“ผมก็พยายามจะทำให้คนในสังคมไทย มองเห็นซึ่งกันและกัน แปลว่าอะไร แปลว่าชนชั้นกลางมักจะมองคนชนบทว่าโง่ จนเจ็บถูกซื้อเสียง ผมคิดว่าถ้าหากเราเข้าใจโครงสร้าง และความเปลี่ยนแปลง สังคมไทยก็จะเข้าใจอะไรมากขึ้น และความเข้าใจอะไรที่มากขึ้น การมองเห็น

ซึ่งกันและกัน มันน่าจะทำให้ เราลดความเกลียดซึ่งกันและกันลงไป” (อรรถจักร สัตยานุรักษ์, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2555)

“จะต้องมีการตระหนักถึงปัญหาและการจัดให้มีการปฏิรูปอย่างเร่งด่วน” (ลิขิต ชีรเวทิน, สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2555)

4. การจัดเวทีเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและการพูดคุย โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“เราจะต้องไม่โกรธเกลียดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ตรงนี้เป็นเรื่องของแต่ละคนที่ต้องทำให้ได้ เมื่อเราไม่โกรธไม่เกลียดในขนาดเดียวกันเราก็ต้องเพิ่มพูนสิ่งที่เรียกว่า ความเข้าอกเข้าใจ” (ประมวล เพ็งจันทร์, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2555)

“จัดพื้นที่ให้คุยกัน จัดพื้นที่นี้หมายถึง ในระดับชุมชนในแต่ละจังหวัดคุยกันทีละกลุ่ม ๆ จัดกระบวนการให้ดี ก็คือจัดเวที สร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องแบบนี้ แล้วก็ฟังกันให้มากขึ้น” (สุกัญฐ์ เพิ่มพูนวิวัฒน์, สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2555)

“การสานเสวนาแห่งชาติ กระบวนการให้ถกแถลงทำความเข้าใจประเด็นเหล่านี้ในมุม ประชาชน ประชาชนก็จะได้มีแผนงานหรือโครงการทางศาสนาที่จะปฏิรูปร่วมกัน มันก็เกิดพลัง ได้สองอย่างเลย คือ หนึ่งพลังปรองดอง สองพลังปฏิรูปก็ต้องทำแบบนี้” (โกทม อาริยา, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2555)

5. การกระจายอำนาจและการใช้กระบวนการทางรัฐสภาเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“ดูแล้วไม่มีวิธีไหนที่จะดีกว่าระบบรัฐสภา ระบบรัฐสภาจะต้องเข้าไปแก้ไขเรื่องนิรโทษกรรมเรื่องอะไรก็ตามที่ ถ้าเป็นเรื่องทางการเมืองต้องใช้ระบบรัฐสภาเข้าไปแก้ไขเรื่อง การเมือง ถ้าเป็นปัญหามันเมืองเอกกฎหมายแก้ ต้องดูช่องทางของมัน ปรองดองผ่านกระบวนการ รัฐสภา อันนี้ก็แก้ปัญหาก็ได้ นี่แหละทางแก้ไข” (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญจากร), สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2555)

“การกระจายอำนาจ การให้อำนาจแก่ประชาชนในการดูแลรับผิดชอบตัวเอง ซึ่งจะต้อง ดำเนินการไปกับควบคู่การให้ปลูกจิตสำนึกความรับผิดชอบ เพิ่มอำนาจเพิ่มความรับผิดชอบให้แก่ ประชาชน และเพิ่มการพัฒนาระบบการตรวจสอบในสังคม ตรวจสอบการบริหาร ตรวจสอบ ความโปร่งใสต่าง ๆ สร้างหลักธรรมมาภิบาลให้เกิดขึ้นภายในสังคม トラบใดที่สังคมยังไม่โปร่งใส ไม่มีธรรมมาภิบาลความขัดแย้งก็จะเกิดขึ้นได้เสมอ” (พีรสิทธิ์ คำวนศิลป์, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2555)

“จะต้องมีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นปกครองได้อย่างแท้จริง” (ลิขิต ชีรเวทิน, สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2555)

6. สื่อสารมวลชนจะต้องยึดถือความถูกต้องมากกว่าผลประโยชน์โดยนำเสนอข่าวอย่างสร้างสรรค์ โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“สื่อต่าง ๆ หรือ Media ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อมวลชน สื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ หรือแม้กระทั่งสื่อในชุมชนเล็ก ๆ อย่างในชุมชนพื้นบ้าน อันนี้มีบทบาทสำคัญมาก ๆ ถ้าในแต่ละกลุ่มทุกระดับนี้พยายามยึดเอาความถูกต้องมากกว่าผลประโยชน์ อันนั้นคือแนวทางที่ดีที่สุดที่จะช่วยเยียวยาสังคมได้ดี หรือจะป้องกันความขัดแย้งความรุนแรงหรือความเสียหายของสังคมได้ดีที่สุด” (ไพรัช ตระการศิรินนท์, สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2555)

ความเป็นไปได้ในการนำแนวทางสันติวิธีเข้ามาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อมูลความเป็นไปได้ในการนำแนวทางสันติวิธีเข้ามาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งพบว่ามีความเป็นไปได้และเป็นแนวทางเดียวของสังคมไทย แต่ต้องได้รับความร่วมมือจากส่วนรวมและทุกภาคส่วนในการสร้างบรรยากาศให้มีความสมานฉันท์ ความปรองดอง และเรื่องของการอยู่ร่วมกันแบบสันติวิธีบนพื้นฐานของอุดมการณ์ทางการเมืองที่มีความแตกต่างกัน และจะต้องยึดมั่นในสันติวิธีทั้งสองฝ่ายคือ จะต้องไม่เหตุมีผลหรือจะต้องเข้าใจซึ่งกันและกัน แต่ในทางกลับกันสันติวิธีก็ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การนำเสนอที่ไม่มีเหตุมีผล การปิดกั้นช่องทางในการสื่อสาร จนนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน

รายละเอียดข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไปนี้

“เรื่องสันติวิธีขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน หมายความว่าองค์การทุกองค์กร จะต้องสร้างบรรยากาศให้มีความสมานฉันท์ ความปรองดอง และก็ในเรื่องของการอยู่ร่วมกันแบบสันติวิธีบนพื้นฐานของอุดมการณ์ทางการเมืองที่มีความแตกต่างกัน แม้กระทั่งสื่อมวลชนเองก็ต้องบรรยากาศการปรองดองความสมานฉันท์ในชาติ ถึงจะลดความขัดแย้งในสังคมได้” (ไชยา พรหมา, สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2555)

“เป็นไปได้มากเลยนะ และก็ถ้าไม่ใช่แนวทางสันติวิธีมันก็แก้ปัญหาคความขัดแย้งไม่ได้ อย่างถึงที่สุด สันติวิธีเป็นวิธีเดียวที่จะแก้ปัญหาคความขัดแย้งทางการเมืองได้ ถ้าคุณใช้วิธีที่ไม่สันติ ใช้วิธีรุนแรงไม่ว่าในรูปแบบใดก็ตาม มันก็จะสงบเป็นพัก ๆ แล้วมันก็ฮือขึ้นมาใหม่ เพราะฉะนั้นก็ต้องใช้สันติวิธี” (พระไพศาล วิสาโล, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2555)

“มีความเป็นไปได้ แต่ต้องยอมรับเสียก่อนนะครับว่าสันติวิธีไม่ใช่เป็นวิธีที่เราจะใช้ในการเอาชนะคนอื่นนะครับ เพราะถ้าเมื่อใดกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งบอกว่าฉันจะใช้สันติวิธี” (ประมวล เพ็งจันทร์, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2555)

“สิ่งสำคัญในวันนี้ก็คือว่าความรุนแรงไม่เป็นผลประโยชน์ต่อใครสักฝ่ายเลย ไม่ว่าเหลือง แดง รัฐบาล ชนชั้นนำเดิม หรืออื่น ๆ ดังนั้นทุกคนจึงต้องหาวิธีการในการที่จะทำให้เกิดสันติจริง ๆ” (อรรถจักร สัตยานุรักษ์, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2555)

“เราก็พยายามอยู่ เพียงแต่ว่าคำว่าสันติวิธีมันลึกกว่านั้น ขึ้นอยู่กับว่าความอดทนอดกลั้น เส้นแบ่งระหว่างสันติวิธีกับรุนแรงแต่ละคนไม่เท่ากัน เพราะบางทีมันขึ้นอยู่กับคน ๆ นั้น ขึ้นอยู่กับใจ” (ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์, สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2555)

“มันเป็นทางเดียว ทางอื่นมันไปไม่ได้หรอก ไม่มีทาง” (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นินฺชุนยกร), สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2555)

“แนวทางสันติวิธีมาใช้ได้ยาก ถ้าใช้ได้แน่นอนว่ามันดีที่สุดอยู่แล้ว แต่มันก็มีข้อจำกัด ในการใช้เพราะยังถ้ามองในเรื่องของผลประโยชน์ทางการเมืองหรือความขัดแย้งทางการเมืองในระดับชาติผมเชื่อว่าไม่ง่าย แต่ถ้ามององค์กรหรือในสถาบันนี้ มันก็ยังมีความเป็นไปได้ค่อนข้างมาก” (ไพรัช ตระการศิรินนท์, สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2555)

“ผมว่าไม่ใช่ความเป็นไปได้มากนักน้อยเพียงใดมันเป็นวิธีเดียว” (โกทม อารียา, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2555)

“มันจะทำให้ก็ต่อเมื่อสังคมเข้าสู่ข้อมูลข่าวสาร เปิดโอกาสสิทธิเสรีภาพให้ประชาชนได้ แสดงถึงความคิดเห็นต่าง ๆ ไม่มีการปิดช่องการเข้าถึงสื่อ หรือการให้สื่อ หรือการแสดงความคิดเห็นแต่อย่างใด” (พิรสิทธิ์ คำวนศิลป์, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2555)

“สันติวิธีเป็นแนวทางออกที่ดีที่สุดแต่การปฏิบัติเป็นของทำได้ยาก เพราะมันจะต้องยึดมั่น สันติวิธีทั้งสองฝ่ายก็จะต้องมีเหตุมีผลหรือจะต้องเข้าใจซึ่งกันและกัน และยอมลดราวาศอกให้กัน ถ้าไม่สิ่งนี้สันติวิธีเกิดขึ้นไม่ได้” (ลิขิต ชีรเวทิน, สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2555)

แนวทางและวิธีการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยตามแนวทางสันติวิธี

ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อมูลแนวทางและวิธีการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยตามแนวทางสันติวิธีดังนี้

1. แนวทางการสร้างความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม มีวิธีการคือ ผู้มีอำนาจหรือเกี่ยวข้องกับหน้าที่ เช่น ตุลาการ ศาล จะต้องเข้าใจถึงปัญหาและมีการตัดสินใจที่ดำรงอยู่ในความเป็นธรรมโดยไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งปฏิบัติตามกรอบของกฎหมายอย่างเคร่งครัด และอยู่เหนืออำนาจของการแทรกแซงทางการเมือง โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“แนวทางสันติวิธีที่อาณาระยะประเทศแล้วก็ได้ในต่างประเทศที่นำมาใช้นั้นก็คือ กระบวนการในการที่จะดำรงความยุติธรรมและก็จะจัดความขัดแย้งนั้นออกไป” (ไชยา พรหมา, สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2555)

2. แนวทางการเร่งระงับปัญหาความขัดแย้ง มีวิธีการคือ นำกรอบกติกาทางการเมือง ซึ่งเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายในสังคม ใช้ในการตัดสินเพื่อหาข้อยุติของเหตุการณ์ความขัดแย้ง โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“ต้องระงับเรื่องพฤษภา 53 ให้เรียบร้อย และสองจะต้องให้มีการวางกรอบกติกาทางการเมืองซึ่งเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ตอนนี้แตกต่างกันมาก มันต้องนำไปสู่การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นด้วย และก็มี การลดความเหลื่อมล้ำด้วย” (พระไพศาล วิสาโล, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2555)

3. แนวทางการลดความขัดแย้งในระดับบุคคล มีวิธีการคือ จะต้องกำจัดความโกรธและความเกลียด เพื่อไม่ให้เกิดเป็นแรงผลักดันในการทำกิจกรรมใด ๆ อันเป็นการนำไปสู่พฤติกรรมทาง ความรุนแรงอย่างขาดสติ ตั้งแต่ในระดับบุคคลจนไปถึงการตัดสินใจในระดับชาติ โดยการให้ข้อมูล ดังนี้

“ต้องเริ่มต้นที่เราจะต้องไม่ใช่ความโกรธและความเกลียด เป็นแรงผลักดันที่เราไม่ทำ กิจกรรมใด ๆ และต่อไปเมื่อเราเป็นบุคคลสามารถทำสิ่งนี้ได้ก็จะเกิดกลุ่มบุคคล กลุ่มบุคคลที่ทำ กิจกรรมที่ไม่มีความโกรธและเกลียด แต่ทำกิจกรรมด้วยความรักความปรารถนาดีในความหมาย ที่ไม่โกรธเกลียดใคร” (ประมวล เพ็งจันทร์, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2555)

4. แนวทางการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง มีวิธีการคือ โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ ชี้แจงเหตุผลตลอดจนการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง โดย รัฐสภาควรเป็นแบบอย่างในการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และนำสันติวิธีเข้ามาใช้ เนื่องจาก พฤติกรรมที่แสดงออกต่อสาธารณะเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อสังคม โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“เราต้องยอมรับเสียงแตกต่างกันให้มากกว่านี้ การที่คุณใช้ความรุนแรงโดยไม่มีสันติ ธรรมจะต้องถูกประณาม ดังนั้นวิธีที่จะแก้ปัญหาได้ เราในที่นี้หมายถึงคนทั้งสังคมนะ เราต้องเตือน ทุก ๆ ฝ่ายว่าเราจะต้องมีสันติธรรม มองเห็นความแตกต่างของเพื่อนและหาทางอยู่ร่วมกับคนที่ ไม่เหมือนเราได้ อันนี้คือสันติวิธี” (อรรถจักร สัตยานุรักษ์, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2555)

“เรากำหนดกลุ่มเป้าหมายได้ นี่คือการเป้าหมาย คือ กลุ่มสมาชิกรัฐสภา ซึ่งสมาชิก รัฐสภาก็มีความขัดแย้งกัน กลุ่มนี้ เราก็ตีกรอบไว้ มีแนวทางอะไรแนวทางเดียวก็คือว่าคุณฟังกับพูด อย่างสุภาพ อย่างไม่ใช่อารมณ์ก่อน ถ้าอันนี้ทำไม่ได้อันอื่นก็ไม่ได้หรอก” (สุกัญฐ์ เพิ่มพูนวิวัฒน์, สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2555)

“ความจริงสันติวิธีเป็นหนทางที่ดีที่สุดแล้วจะเป็นการรับฟังซึ่งกันและกัน เป็นสังคมเปิด เป็นสังคมที่ไม่ผูกขาดอำนาจไม่ผูกขาดสื่อสารและเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีโอกาสในการสื่อสาร ในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น นั่นคือแนวทางสันติวิธีจะเกิดขึ้นได้” (พิธีสิทธิ์ คำวนศิลป์, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2555)

5. แนวทางการสร้างความปรองดอง มีวิธีการคือ หาข้อยุติของปัญหาโดยอาศัยกรอบ กติกาของสังคมที่เป็นที่ยอมรับ และคืนความถูกต้อง คืนความชอบธรรมให้แก่ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความขัดแย้ง โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“มันแน่นอนอยู่แล้วตอนนี้มันไม่มีทางไหนที่จะ อย่าลืมนะสันติวิธีก็คือกฎหมาย การใช้กฎหมายนี้ ผ่านรัฐสภาก็เป็นสันติวิธี สันติวิธีนี้มาถูกทางแล้ว กระบวนการสร้างความปรองดอง ต้องมานั่งคุย อะไรรับได้ อะไรรับไม่ได้ มีช่องทางเดียวเท่านั้น สุดท้ายจะรบกันตายยังงี้ก็ต้อง กลับมาหาสันติวิธี” (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญยากร), สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2555)

6. แนวทางการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางสันติวิธี มีวิธีการคือ สร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับประชาชนและเชิญชวนในการเข้าร่วมกิจกรรมด้านสันติวิธี โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“ต้องพยายามทำให้แนวทางของสันติวิธีให้มันแพร่หลาย ให้มากที่สุดให้ได้ให้คนเข้าใจ ให้ได้ก่อนว่า แนวทางสันติวิธีนี้มันคืออะไรบ้าง” (ไพรัช ตระการศิรินนท์, สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2555)

“เสนอเรื่องแนวทางสานเสวนาแห่งชาติ ตั้งสภาการปรึกษาหารือแห่งชาติตั้ง ตั้งแต่ ประเด็นปัญหามันอยู่ตรงที่ว่าเราจะเอาแนวทางสันติวิธีมาใช้มันต้องปลูกฝังเรื่องนี้” (โคทม อาริยา, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2555)

7. แนวทางการสร้างความเชื่อมั่นในแนวทางสันติวิธีให้แก่สังคม มีวิธีการคือ ทำให้ทุกคน ในสังคมต้องมีความเชื่อว่าสันติวิธีเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“จะต้องเชื่อมั่นสันติวิธีทั้งสองฝ่ายก็ต้องมีเหตุผลหรือจะต้องเข้าใจซึ่งกันและกัน และยอมลดราวาสอกให้กัน ถ้าไม่สิ่งนี้สันติวิธีเกิดขึ้นไม่ได้” (ลิขิต ชีรเวคิน, สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2555)

ปัจจัยสนับสนุนและเงื่อนไขสำคัญในการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี

ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อมูลปัจจัยสนับสนุนและเงื่อนไขสำคัญ ในการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี ดังนี้

1. หน่วยงานทุกภาคส่วนจะต้องสนับสนุนสันติวิธีและกิจกรรมต่าง ๆ ให้ประสบผลสำเร็จ โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกท้องถิ่นจะต้องให้การสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง พรรคการเมือง รัฐบาล ฝ่ายค้าน องค์การตามรัฐธรรมนูญ ตลอดจนสื่อมวลชน เพราะฉะนั้น ทุกภาคส่วนนั้นจะต้องสร้างบรรยากาศ เขาเรียกว่าการสร้างบรรยากาศแห่งความปรองดอง แห่งความสามัคคีเพื่อที่จะนำไปสู่แนวทางสันติวิธี” (ไชยา พรหมา, สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2555)

“พลังทางสังคมจะต้องสนับสนุนสันติธรรมให้ได้ เพราะฉะนั้นสังคมจะต้องเข้าใจและ รับรู้ถึงสันติวิธีให้สูงขึ้น” (อรรถจักร สัตยานุรักษ์, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2555)

2. การสร้างความไว้วางใจต่อกันและการลดเงื่อนไขของฝ่ายต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้ ทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็น โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“ต้องอาศัยความไว้วางใจกันระหว่างฝ่ายต่าง ๆ คือถ้าไม่ไว้วางใจกัน ทำอะไรก็ติดหมด ต้องมีความไว้วางใจกัน ความไว้วางใจก็ต้องสร้างตั้งแต่ประเด็นเล็ก ๆ จนกระทั่งไว้วางใจมากขึ้น ก็จะไว้วางใจในประเด็นที่ใหญ่ขึ้น ความไว้วางใจต่อกัน” (พระไพศาล วิสาโล, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2555)

“การลดเงื่อนไข การที่แต่ละฝ่ายลดเงื่อนไขของตัวเองลง และปรับโครงสร้างทาง เศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำ เพราะอันนี้มันแก้ถาวร การให้การศึกษาและดึงคนมาเป็นชนชั้นกลางได้ มันเป็นประชาธิปไตยที่มีความสมบูรณ์ในอนาคต” (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญยากร), สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2555)

3. ผู้นำหรือบุคคลสาธารณะต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสังคม โดยการให้ข้อมูล ดังนี้

“คนที่เป็นคนสาธารณะหรือคนที่อยู่ในป่าเถื่อนที่สังคมรู้จักมาก ๆ สัมผัสมาก ๆ หรือ เข้าถึงมากที่สุดนี้ต้องเป็นต้นแบบให้ได้ก่อน นี่ก็คือเงื่อนไขสำคัญ ถ้าเราไปไม่ถึงเงื่อนไขนี้ เราก็ ไม่มีทางที่จะไปถึงแนวทางของสันติวิธี” (ไพรัช ตระการศิรินนท์, สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2555)

4. พื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมจะต้องเป็นฐานรองรับในการทำกิจกรรมด้านสันติวิธี โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“สันติวิธีที่จะเกิดขึ้นได้มันต้องมีพื้นที่ทางสังคมซึ่งเป็นวัฒนธรรมเป็นฐานรองรับ ตรงนี้ สำคัญมาก ถ้าเราไม่มีพื้นที่ทางวัฒนธรรมเป็นฐานรองรับมันจะทำให้กิจกรรมที่ว่าด้วยสันติวิธีไม่รู้ จะขับเคลื่อนได้อย่างไร เราต้องจัดให้มีพื้นที่ทางสังคม” (ประมวล เพ็งจันทร์, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2555)

5. สังคมไทยจะต้องยึดมั่นในกระบวนการสันติวิธี โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“เราเชื่อมั่นว่าสันติวิธีมันคือแนวทางที่ดีที่สุด ถ้าเราไม่เชื่อเราไม่เชื่อมั่นในวิธีการ กระบวนการนี้เลย เพราะฉะนั้นเราต้องศรัทธา เราต้องเชื่อมั่นในสันติวิธีก่อน ว่ามันเป็นหนทางเดียว

ที่จะมาใช้ในการแก้ปัญหา และต้องทำร่วมกัน และอย่างต่อเนื่อง” (ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์, สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2555)

“ยึดมั่นสันติวิธีทั้งสองฝ่ายคือจะต้องมีเหตุผลหรือจะต้องเข้าใจซึ่งกันและกัน และยอมลดราวาสอกให้กัน ถ้าไม่สิ่งนี้สันติวิธีเกิดขึ้นไม่ได้” (ลิขิต ชีรเวคิน, สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2555)

6. สื่อสารมวลชนต้องนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับความขัดแย้งที่เป็นกลาง โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“ผู้มีอำนาจจะต้องมีเจตจำนงคำริขอบ และสื่อมวลชน ๆ ต้องพยายามที่จะนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับสันติวิธีในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง อันนี้ก็เป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งนอกจากคำริขอบของฝ่ายผู้มีอำนาจ และคำริขอบของฝ่ายผู้มีอำนาจสื่อ” (โกทม อารียา, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2555)

“การรับฟังซึ่งกันและกัน เป็นสังคมเปิดเป็นสังคมที่ไม่ผูกขาดอำนาจไม่ผูกขาดสื่อสารและเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีโอกาสในการสื่อสารในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น มีกฎหมายอะไรต่าง ๆ ที่มาปิดกั้นความคิดเห็นของประชาชน นั่นคือแนวทางสันติวิธีจะเกิดขึ้นได้” (พิรสิทธิ์ คำวนศิริ, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2555)

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี

ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี ดังนี้

1. เร่งแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเพื่อไปสู่การความปรองดองของคนในชาติ โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“การสร้างความปรองดองบนพื้นฐานของอุดมการณ์ทางการเมืองที่มีความแตกต่างกัน สังคมต้องอยู่ได้ ในท่ามกลางอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน สิ่งที่สำคัญที่สุดคือจะต้องนำพาประเทศชาติก้าวข้ามความขัดแย้งไปสู่ความปรองดองของคนในชาติให้ได้ นั่นก็คือหลักเมตตาธรรมต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักนิติธรรมและนิติรัฐ คำนึงความถูกต้อง คำนึงความชอบทำให้แก่ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความขัดแย้ง” (ไชยา พรหมา, สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2555)

2. ทุกฝ่ายต้องเชื่อมั่นในแนวทางสันติวิธีว่าสามารถแก้ปัญหาได้ โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“ทุกฝ่ายต้องเชื่อว่าสันติวิธีนี้ แก้ปัญหาได้ ตอนนี้ความเชื่อสันติวิธีน้อยลงแล้ว ทุกฝ่ายด้วยนะ ทุกฝ่ายถ้าไม่เชื่อในสันติวิธีหรือคิดแต่จะใช้สันติวิธีเพื่อประโยชน์ของตัวเอง คือ เรียกร้องให้คนอื่นใช้สันติวิธีแต่ตัวเองไม่ยึดมั่นในสันติวิธี มันก็แก้ไม่ได้ นี่ทศนะเพิ่มเติมคือทุกฝ่ายต้องเชื่อในสันติวิธี

ไม่ใช่เรียกร้องให้คนอื่นสันโดษอย่างเดียว ตัวเองต้องสันติด้วย” (พระไพศาล วิสาโล, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2555)

“เราจะต้องมีความรู้สึกได้ถึงความเชื่อมั่น เชื่อมั่น ศรัทธา ความเป็นมนุษย์ที่มันไม่ได้เป็นมนุษย์อยู่คนเดียวใครคนหนึ่งคนเดียว ความเป็นมนุษย์ก็คือ Humanity คือหมายความว่าความเป็นมนุษย์ที่พวกเราเป็นปัจเจกทุกคน หน้าตาอาจแตกต่างกันแต่เรามีความเป็นมนุษย์ร่วมกัน และความเป็นมนุษย์ร่วมกันนี้” (ประมวล เพ็งจันทร์, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2555)

3. การเพิ่มพลังทางความรู้ โดยการเชิญชวนให้ทุกคนในสังคมมีความสนใจกับปัญหาการเมืองไทย โดยมีการมาพบปะพูดคุยระหว่างกัน เพื่อให้เข้าใจถึงปัญหาและเห็นแนวทางในการแก้ปัญหา โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“จะต้องทำให้คนไทยฉลาดขึ้น ทำอย่างไรให้เราไม่ฆ่ากันเพราะแค่มีความเห็นไม่ตรงกัน ถ้าหากเราไม่ฆ่ากัน มองเห็นซึ่งกันและกัน ผมคิดว่าโอกาสที่เกิดสันติธรรมก็จะสูงขึ้น ถ้าไม่มีสันติธรรมไม่มีการเรียนรู้ที่จะอยู่กับคนที่อยู่ร่วมกับเราอันนี้เป็นไปไม่ได้” (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2555)

“สังคมเราก็ต้องขับเคลื่อนพลังภาคส่วนต่าง ๆ ที่สำคัญอีกอันหนึ่ง พลังทางความรู้ พลังทางปัญญาคือปัจจัยทางปัญญาทางวิชาการก็ต้องเอาใจใส่เรื่องนี้กันมากขึ้น ก็ต้องเชิญชวนนักวิชาการให้มีส่วนร่วมกับปัญหาการเมืองไทย แล้วก็มีการมาพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนวิพากษ์วิจารณ์ระหว่างกัน ก็จะเกิดการเสริมพลังความคิดทางปัญญา ซึ่งก็พอเกิดอยู่บ้างในระลอกหนึ่ง แต่จะต้องทำให้มากขึ้น” (โคทม อาริยา, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2555)

4. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ขัดแย้ง โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“สร้างความสัมพันธ์สร้างบรรยากาศให้เกิดขึ้น ไปจัดกลุ่มว่าใครขัดแย้งกับใครแล้วจะมีวิธีการ ทำให้ความสัมพันธ์ดีจากไม่เคยมองหน้ากันทำใจให้เขามองหน้ากัน จากไม่เคยพูดกันทำใจให้เขาพูดกันได้ เพราะความสัมพันธ์ถ้าความสัมพันธ์ดีเรื่องใหญ่กลายเป็นเรื่องเล็ก ถ้าความสัมพันธ์ไม่ดี เรื่องเล็กกลายเป็นเรื่องใหญ่ วิธีการให้คู่กรณีเข้ามามีส่วนร่วม ในการที่เขาจะตัดสินใจเอง เสนอแนวทางออกเอง จัดกระบวนการให้มันยุติธรรม” (สุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์, สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2555)

5. กระบวนการทางนิติรัฐ คตส. ปปง. ปปช. กกต. ทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจรัฐ โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“เวลาที่ปัญหาอะไรเกิดขึ้นอยากให้มันเป็นไปตามระบบ Rule of Law คือให้มันเป็นไปตามกระบวนการ นิติรัฐ เช่น ถ้ารัฐบาลมีปัญหาคอร์รัปชัน ก็ระบบมีกลไกการตรวจสอบ (คตส. ปปง. ปปช.

กต.) ออกแบบขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ” (ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์, สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2555)

6. ผู้นำต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสังคม โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“ในระดับผู้รับผิดชอบสูงสุดในสังคมที่เป็นต้นแบบหรือเป็นแบบอย่าง ต้องสร้างให้เป็น Idol ที่ดีให้กับสังคมให้ได้ และประเด็นต่อมาคือเราจะเริ่มจากจุดเล็ก ๆ กัน ในสังคมเล็ก ๆ นี้ สังคมเล็ก ๆ ทุกฝ่ายต้องใช้ความพยายามและต้องเข้าใจสังคมตัวเอง” (ไพรัช ตระการศิรินนท์, สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2555)

7. นักการเมืองต้องมีใจเป็นกลาง โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“จริยธรรมของคนแข่งด้วย นักการเมืองก็ต้องมีใจเป็นกลาง ก็คือว่าในสังคมไทยนั้น จะต้องไม่มีหลากหลายมาตรฐาน ทุกอย่างต้องมาตรฐานเดียวต้องเป็นกลางคคิของศาล” (พีรสิทธิ์ คำานวนศิลป์, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2555)

8. กฎกติกาต้องเป็นที่ยอมรับและเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“กฎกติกาต้องชัดเจนเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย เมื่อกฎกติกาเป็นที่ยอมรับแล้ว คนก็จะยอมรับได้” (พีรสิทธิ์ คำานวนศิลป์, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2555)

9. ระบบการปกครองต่อเอื้อผลประโยชน์ต่อทุกฝ่าย โดยการให้ข้อมูลดังนี้

“สังคมโลกกำลังก้าวไปข้างหน้าสู่โลกโลกาภิวัตน์ จึงต้องมีระบบการปกครองและผลประโยชน์ต่อทุกฝ่าย เพื่อจะให้การพัฒนาศรษฐกิจดำเนินการไปได้อย่างราบรื่น ขนาดเดียวกัน ก็นำไปสู่ความยุติธรรมทางสังคม” (ลิขิต ชีรเวคิน, สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2555)